

Георгій Модін та колекційні зразки ссавців у теріологічних колекціях зі сходу України

Ігор ЗАГОРОДНЮК

Національний науково-природничий музей НАН України
м. Київ, вул. Богдана Хмельницького 15, 01601, м. Київ, zoozag@ukr.net

Переважно степовий характер фауністичних угруповань сходу України визначає складність їх вивчення і брак стаціонарних досліджень. Винятком став Стрільцівський степ — «бабаковий» заказник із 1931 р., який 1948 р. став державним і до 1961 р. був самостійним дослідним центром АНУ. Цим заповідником у 1950-х рр. керував Г. Модін, ім'я якого з роками майже забули. Між тим, ним створено систему моніторингу хребетних «Стрільцівки» та зібрано унікальні колекції ссавців і птахів.

Початки. Георгій Вікторович Модін народився 1918 р. у м. Йошкар-Ола республіки Марій Ел (тоді Царевококшайськ Казанської губ.). У віці 19–20 років, з 1 листопада 1937 р. до 16 травня 1938 р. працював у Поволзькому лісотехнічному інституті препаратором у кабінеті біології лісових звірів і птахів (Дело..., 1938). Звільнився, мотивуючи потребою зайнятися навчанням. Далі півтора роки (з 11.11.38 до 1.04.40) був упорядником колекції Відділу природи Обласного краєзнавчого музею Марій Ел (нині Національний музей Марій Ел), де відзначився як успішний таксидерміст і перший співробітник «естественно-исторического отдела», як тоді називали Відділ природи. У 1946 р. працював у Києві (в Зоомузеї АН?): в колекції ННПМ є зібрані ним з 17.05 до 6.09.46 тушки птахів із Київщини (Тетерів, Тараща, Заворичі) та Закарпаття (Боржава, уроч. «Атак»).

Стрільцівський степ. Автор пов'язує час появи Г. Модіна в «Стрільцівському степу» із 1949 р., коли заповідник підпорядкували АН. Відомі його колекційні збори звідси датовані 1950–1954 рр. Модін зібрав тут цінні серії ссавців і передав їх до ННПМ (n = 301) та ЗМКУ (131) (Київ). Збори бабаків 1953 р. (n = 8) зберігаються в колекції кафедри біогеографії МГУ (Румянцев, 2010). З осені 1950 р. до весни 1952 р. досліджував фауну лісосмуг (стаціонари Інституту землеробства), у т. ч. у Кам'яному степу (Модін, 1956 а). У 1955 р. звітувався в Інституті ботаніки АНУ (організація-куратор) за науковою темою «Інвентаризація хребетних Стрільцівського степу». Всі публікації Г. Модіна пов'язані з ссавцями степу.

Відомий за статтями про екологію зайця в лісосмугах, мишівку лісову та їжачка вухатого у Стрільцівському степу, бабака на сході України (Модін, 1956 а-в; Абеленцев та ін., 1961). Разом із ним працювали такі теріологи, як І. Сокур (1951), Б. Образцов (1951–1953), З. Ходикіна (1953), В. Абеленцев (1956–1961). У статті на захист бабака (Модін, 1956 в) підписався як «директор байбакового заповідника «Стрелецкая степь» АН СРСР». Ймовірно, працював у тому ж статусі до 1957–1961 р. (останні зібрані ним колекційні зразки ссавців зі Стрільцівки датовані 07.1954 р., а його поява на Сході, ймовірно, сталася вже 1957–1958 рр., на Зеї).

Амур. 1963 р. Г. Модін опинився в новоствореному Хінганському природному заповіднику, підпорядкованому АН, і в ньому був першим директором (із 3.10.63, до року). 1967 р. був одним із авторів брошури «Заповідники Амурської області» (Модін, Щетинин, 1967). Наступного 1968 р. йому мало вивопнитися 50, але подальша його доля невідома. Фотографій або особових справ Г. Модіна в архівах ННПМ, ІЗАН, Національного музею Марій Ел, Луганського та Хінганського заповідників немає.

Колекції. Особливістю колекцій ссавців, зібраних Г. Модіним (432 зразки 21 виду), є їхня прив'язка до «Стрільцівського степу». Серед зібраних ним колекцій (цифри — кількість зразків у ННПМ + ЗМКУ) є:

- значні за обсягом матеріалу серії *Mustela evermanni* (47+39), *Sicista strandi* (2+10), *Spalax microphthalmus* (17+7), *Cricetulus migratorius* (22+14), *Lagurus lagurus* (65+13), *Microtus «arvalis»* (124+15), *Sylvaemus uralensis* (4+17);
- зразки *Hemiechinus auritus* (1+1), *Crociodura leucodon* (1+0), *Vulpes vulpes* (0+3), *Martes foina* (1+0), *Mustela lutreola* (0+3), *M. putorius* (1+0), *Vormela peregusna* (1+2), *Lepus europaeus* (0+1), *Marmota bobak* (1+2), *Allactaga major* (1+0), *Sicista severtzovi* (1+1), *Mus musculus* (0+3), *Micromys minutus* (6+0), *Cr. cricetus* (6+0).

Також в ННПМ є зібрана Г. Модіним колекція птахів обсягом 50 екз.

Подяки. Моя подяка директору Центру охорони дикої природи Олексію Зименку та завідувачу Відділу природи Національного музею Республіки Марій Ел Тетяні Ждановій за допомогу в пошуку фактів. Дякую В. С. Ткаченку та працівникам бібліотеки ІЗАН за допомогу в бібліографічному пошуку.

Абеленцев В. И., Самош В. М., Модин Г. В. Современное состояние поселений байбака и опыт его реакклиматизации на Украине // Труды Среднеазиатского научно-исслед. противочумн. ин-та. — 1961. — Т. 7. — С. 309–320.

Дело Модина Г. В. № 1402 (нач. 1 ноября 1937 г., конч. 16 мая 1938 г.) // Архив Поволжск. гос. технол. унив. — № 2179. (Виписку отримано 25.04.2013 р.).

Модин Г. В. Спостереження над зайцем-русаком в умовах полезахисних лісонасаджень // Збірник праць Зоол. музею. — 1956 а. — № 27. — С. 44–51.

Модин Г. В. Замітки про вухатого їжака і лісову мишівку в Стрільцевському степу // Збірник праць Зоол. музею. — 1956 б. — № 27. — С. 154–159.

Модин Г. В. Байбак на Украине // Охота и охотничье хозяйство. — Москва, 1956 в. — № 6. — С. 35.

Модин Г. В., Щетинин В. И. Заповедники [Амурской области]. — Благовещенск : Хабар. кн. изд-во, 1967. — 16 с.